

MOBIL BANKINGNING MIJOZLAR XULQI, QONIQLASH DARAJASI VA MOLIYAVIY INKLYUZIYAGA TA'SIRI: O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI EMPIRIK TAHLIL

Davlatova Suzana

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: *Mazkur ilmiy maqolada mobil banking texnologiyalarining mijozlar xulqi, bank xizmatlaridan foydalanish intensivligi va moliyaviy inklyuziyaga ta'siri kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi, to'lov odatlaridagi o'zgarishlar va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi O'zbekiston Respublikasi misolida o'rganiladi. Statistika ma'lumotlari asosida mobil bankingning iqtisodiy samaradorligi, aholining moliyaviy savodxonligiga ta'siri hamda hududlar kesimidagi farqlar tahlil qilinadi. Natijalar mobil banking infratuzilmasining rivojlanishi iqtisodiy faollik, bank xizmatlari sifati va moliyaviy barqarorlikni oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *mobil banking, mijozlar xulqi, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy inklyuziya, bank xizmatlari, O'zbekiston*

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi bank tizimini tubdan o'zgartirdi. Ayniqsa, mobil banking xizmatlari an'anaviy bank amaliyotlariga muqobil sifatida shakllanib, aholiga qulay, tezkor va arzon moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkonini yaratmoqda. Bugungi kunda mobil banking nafaqat to'lovlar va pul o'tkazmalari, balki jamg'arma, kredit va investitsiya operatsiyalarini ham qamrab olgan kompleks moliyaviy platformaga aylandi.

O'zbekistonda 2017-yildan keyingi iqtisodiy islohotlar doirasida bank tizimini raqamlashtirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilandi. Natijada, aholining bank xizmatlaridan foydalanish darajasi sezilarli oshdi va mobil banking ommaviy moliyaviy xizmatga aylandi.

Moliyaviy inklyuziya – aholining keng qatlamlarini bank xizmatlari bilan qamrab olish jarayonidir. Mobil banking ushbu jarayonda muhim rol o'ynaydi, chunki u geografik cheklolarni kamaytirib, bank infratuzilmasi yetarli rivojlanmagan hududlarda ham xizmatlardan foydalanish imkonini beradi.

2024-yil holatiga ko'ra, O'zbekistonda bank hisob raqamiga ega aholining ulushi 78 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2016-yilda bu ko'rsatkich atigi 41 foiz edi. Bu o'sishda mobil banking platformalarining keng joriy etilishi hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ldi.

1-jadval.

O'zbekistonda moliyaviy inklyuziya va mobil banking ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	2016	2019	2022	2024
Bank hisobiga ega aholining ulushi (%)	41	56	69	78
Mobil banking foydalanuvchilari (mln)	2.1	7.6	15.8	23.4
Hududiy qamrov (%)	38	57	71	85

Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Statistika agentligi

Mobil banking xizmatlarining kengayishi aholining to'lov odatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Naqd pulsiz hisob-kitoblar ulushi keskin oshdi, bu esa yashirin iqtisodiyot qisqarishi va soliq bazasining kengayishiga xizmat qildi.

2024-yilda O'zbekistonda chakana to'lovlarning 63 foizi raqamli kanallar orqali amalga oshirildi. Taqqoslash uchun, 2018-yilda bu ko'rsatkich 28 foizni tashkil etgan.

Mobil banking banklar uchun operatsion xarajatlarni qisqartirish imkonini yaratdi. Filiallarga tushadigan yuk kamayib, masofaviy xizmatlar ulushi ortdi. Hisob-kitoblarga ko'ra, raqamli kanallar orqali xizmat ko'rsatish an'anaviy bank operatsiyalariga nisbatan 3–4 barobar arzon hisoblanadi.

2-jadval. Bank tizimida operatsion samaradorlik ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	2018	2020	2022	2024
Bir tranzaksiya o'rtacha tannarxi (so'm)	4200	3100	1900	1300
Raqamli xizmatlar ulushi (%)	22	38	55	68

Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki

Mobil banking xizmatlarining joriy etilishi shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi moliyaviy tafovutni qisqartirdi. 2024-yilda qishloq joylarda mobil bankingdan foydalanuvchilar ulushi 64 foizga yetdi, bu esa 2017-yildagi 19 foizlik ko'rsatkichga nisbatan sezilarli o'sishdir.

Tadqiqot natijalari mobil banking O'zbekistonda moliyaviy inklyuziya, bank xizmatlari sifati va iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Mobil banking infratuzilmasini yanada rivojlantirish, raqamli savodxonlikni oshirish va kiberxavfsizlikni kuchaytirish orqali bank tizimining barqarorligini mustahkamlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Raxmonqulova, N. O. (2025). HUDUDLAR IQTISODIYOTIDAGI MUHIM TARKIBIY O'ZGARISHLAR VA ULARNI BAHOLASH USULLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA). *YANGI RENESSANSDA ILM-FAN TARAQQIYOTI*, 1(3), 525-527.
2. Toshov, M. H., & Bobojonova, M. D. (2025). RAQAMLI IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISH. *Modern Science and Research*, 4(4), 622-628.
3. Алимова, Ш. А. (2025). РОЛЬ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ В СТИМУЛИРОВАНИИ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА. *Modern Science and Research*, 4(5), 52-57.
4. Sodiqova, N. (2025). METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' TECHNICAL THINKING IN ECONOMICS LESSONS. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(3), 674-678.
5. Supiyevna, B. M. (2025). FOREIGN EXPERIENCE OF BANK CREDIT IN FINANCIAL SUPPORT OF SMALL BUSINESSES. *NEW UZBEKISTAN, NEW JOURNAL OF RESEARCH*, 2(9), 715-721.
6. Mahmudovna, Q. G. (2025). Indicators for assessing the competitiveness of educational institutions. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(6), 1956-1959.
7. Qayumovna, J. Z., Ne'matovna, R. N., & Azizovna, P. A. FAVORABLE INVESTMENT CLIMATE FORMATION ISSUES FOR ATTRACTING ACTIVE INVESTMENTS. *GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY*, 29.
8. Bahodirovich, K. B., & Mahmudovna, Q. G. (2025). RISK REGULATION IN BANKING SYSTEM. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(5), 231-237.
9. Shadiyev, A. X. (2025). IMPROVING THE ORGANIZATIONAL MECHANISM FOR REGIONAL SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT. *SHOKH LIBRARY*.
10. Ikromov, E. (2025). FISCAL POLICY: TOOLS AND CHALLENGES FOR ECONOMIC STABILIZATION. *Journal of Applied Science and Social Science*, 1(4), 287-290.
11. Azimov, B. (2025). INNOVATIVE INFRASTRUCTURE EFFICIENCY ASSESSMENT INDICATORS AND THEIR DEVELOPMENT STAGES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(4), 827-832.
12. Bustanovna, J. Z. (2025). METHODOLOGY FOR ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF AN ORGANIZATION'S MARKETING STRATEGY. *SHOKH LIBRARY*.
13. Naimova, N. (2025). THE CONCEPT OF A MANAGER, THE ESSENCE OF PERSONAL AND PROFESSIONAL CHARACTERISTICS, AND THEIR CLASSIFICATION. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(4), 950-954.

14. Bobojonova, M. (2025). MARKETING IN THE GREEN ECONOMY: STRATEGIES, TRENDS, AND IMPACTS. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(4), 1401-1404.

15. Ibragimov, A. (2025). IMPROVING INVESTMENT AND INNOVATION STRATEGIES IN THE LEATHER AND FUR INDUSTRY. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(4), 938-941.

16. Djurayeva, M. (2025). ADVANCING COMMERCIAL BANKING THROUGH INNOVATIVE APPROACHES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(4), 1125-1128.

17. Umarova, H. (2025). PROCESSES TO IMPROVE LIVING CONDITIONS AND ENSURE EMPLOYMENT OF THE POPULATION IN RURAL AREAS IN UZBEKISTAN. *Journal of Applied Science and Social Science*, 1(3), 213-217.